

Valtuustoaloite kotiin vietävien päihdepalvelujen järjestämiseksi

Aluehallitus 08.10.2024 § 259

Valmistelija hallintojohtaja Pasi Marjakangas p. 050 5648 980

Selostus asiasta **Yleistä**

Aluevaltuuston 17.9.2024 kokouksessa jätettiin liitteenä oleva valtuustoaloite kotiin vietävien päihdepalvelujen järjestämiseksi (valtuutettu Anna-Kaarina Autere ja allekirjoittaneet).

Aluevaltuusto lähetti valtuustoaloitteen aluehallituksen valmisteltavaksi.

Toimivalta

hallintosääntö 142 §

Esittelijä Hyvinvointialuejohtaja Tollet Jan

Päätösehdotus Aluehallitus antaa valtuustoaloitteen vastuualuejohtaja Eva Pihlmaa-Tuonosen, toimialajohtaja Kati Kallimon ja palvelujohtaja Jari Raudasojan valmisteltavaksi.

Päätös Päätösehdotus hyväksyttiin.

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta 19.02.2025
2276/00.05.01/2024

Valmistelija vastuualuejohtaja Päivi Kalilainen p. 050 370 0245
vastuualuejohtaja Tuija Koivisto p. 040 513 5821
palvelujohtaja Ulla Kuittu p. 050 353 8310
palvelujohtaja Maarit Raappana p. 050 311 9005
palveluäällikkö Satu Kokkonen p.040 074 2383
palveluäällikkö Hanna Hämäläinen p.040 480 6010
palvelujohtaja Anne Pihl p. 050 591 9008
palveluäällikkö Tuula Antinaho p.014 269 0400

Selostus asiasta **Yleistä**

Anna-Kaarina Autere (vihr) sekä 24 muuta aluevaltuutettua ovat tehneet 15.9.2024 valtuustoaloitteen kotiin vietävien päihdepalveluiden järjestämiseksi.

Valtuustoaloitteessa todetaan alkoholin ja muiden päihteiden ongelmakäytön olevan vakava haaste, joka koskettaa merkittävää osaa suomalaisista. Vaikka alkoholin kulutus onkin Suomessa vähentynyt, todetaan Keski-Suomessa olevan 20-64-vuotiaista alkoholin riskikäyttäjää 29,2% ja 65 vuotta täyttäneistä 31,9%. Yli 65-vuotiaiden keskisuomalaisten alkoholikuolleisuus on viime vuosina kasvanut. Päihderiippuvuus on hoitamattomana merkittävä kärsimystä ja lukuisia vaikeahoitoinen terveysongelmia aiheuttava, kuolemaan johtava sairaus. Päihdesairaudessa on usein kyse myös monisukupolvisesta ongelmasta.

Aloitteessa nostetaan esille kotiin vietävät palvelut kustannustehokkaina ja asiakaslähtöisinä, joihin voi sisältyä seuraavia elementtejä:

1. Kotihoito: Päihdetyöntekijät vierailevat asiakkaan kotona tarjoten tukea ja ohjausta päihdekäytön hallintaan ja oman hyvinvoinnin edistämiseen. Tämä voi sisältää keskusteluja, neuvontaa ja konkreettisia toimia, kuten esimerkiksi päihdevieroitushoitoa avohoitona. Tukea voidaan tarjota lisäksi myös etäyhteydellä.

2. Lääkehoito: Lääkkeellinen tuki, vieroitushoito ja valvottu antabushoito täysraittiuuden tukemiseksi tarvittavine verikoekontrolleineen.

3. Vertaistuki: Kotiin vietävät palvelut voivat sisältää myös vertaistuen, joko kasvokkain tai etäyhteyksin, mikä on tehokas keino tukea päihteiden käytön vähentämistä ja arjessa selviytymistä. Tuetaan vertaisryhmiin osallistumista ja kiinnittymistä hoidon jatkumona (esim. AA, A-Kilta, KRIS, mielenterveysjärjestöt).

4. Sosiaalipalvelut: Kotona annettavat päihdepalvelut voivat sisältää myös laajempia sosiaalipalveluita, kuten apua asumisessa, taloudellisessa selviytymisessä sekä työllistymisen tukemisessa. Tämä edistäisi yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia ja ehkäisisi syrjäytymistä.

Valtuustoaloitteessa todetaan näiden palvelujen avulla voitavan vähentää päihdeongelmia ja lisätä palvelujen saavutettavuutta. Kotiin vietävien palveluiden järjestämisen perustellaan olevan taloudellisesti järkevä ratkaisu, sillä se vähentää kalliiden päivystyspalvelujen, tehohoidon ja laitoshoidon tarvetta ja tukee pysyvää irtautumista päihteistä. Aloitteessa viitataan myös Jyväskylässä aiemmin toteutetun Kotikonsti –toimintamallin vaikuttavuustutkimuksen tuloksiin, jotka osoittavat kotihoitomallin tukevan tehokkaasti asiakkaiden päihdeettömyyttä ja hyvinvointia.

Valtuustoaloitteen allekirjoittaneet esittävät, että Keski-Suomen hyvinvointialue aloittaisi pikimmiten kotiin vietävien päihdepalveluiden järjestämisen osana kokonaisvaltaista päihdehuoltoa. Tämän nähdään tukevan henkilöitä, jotka kamppailevat päihteiden käytön hallinnan kanssa, mutta eivät pysty hakeutumaan tai jostakin muusta syystä hakeudu olemassa oleviin palveluihin.

Vastaus aloitteeseen

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa kotiin vietävät palvelut ovat vahvistuneet ja kotiin vietäviä päihdepalveluja on tarjolla koko hyvinvointialueen laajuisesti. Vuodesta 2025 lähtien talousarvion puitteissa aikuisten sosiaalipalvelujen tavoitteena on edelleen siirtää sosiaalihuoltolain mukaisten asumispalveluiden painotusta asiakkaan kotiin vietäviin palveluihin. Lisäksi aikuisten sosiaalipalveluiden kehittämiskohteena vertaistuki tullaan huomioimaan systemaattisemmin osana asiakkaalle mahdollisia palveluita.

Päihdepalveluissa sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten yhteistä työparimallia kehitetään edelleen ja sitä ollaan laajentamassa päihdeasiakkaiden kotiin vietävän tuettuun asumiseen. Aikuisten sosiaalipalveluissa mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalveluissa työparimalli on käytössä ja se on todettu asiakkaan kokonaisvaltaisen tuen ja hoidon osalta merkittäväksi. Työparityöskentelyllä asiakasta voidaan tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti sosiaalihuoltoon ja terveydenhoitoon liittyvissä asioissa samanaikaisesti. Terveystieteidenhuollon

päihdepalveluiden avohoito on merkittävä tuki asiakkaan kotona pärjäämiselle.

Aikuisten kuntouttavien sosiaalipalveluiden asiakkaiden kodeissa tapahtuvassa tuetussa asumisessa toteutetaan käytäntöjä aiemmin Jyväskylässä pilotoidusta Kotikonsti-hankkeesta. Tällaisia yhteneväisiä käytäntöjä ovat esimerkiksi asiakkaan tueksi tuleminen asumisyksiköstä tai sairaalasta/päihdehoitolaitoksesta kotiutumisvaiheessa ja asumisen tuki kotona sekä yhdessä luodut tavoitteet päihteistä kuntoutumiselle ja niiden toteutumisen seuranta. Tuetun asumisen tiimien työntekijät toteuttavat päihdepalvelua työskennellen asiakkaiden kanssa heidän kodeissaan. Keskimääräinen käyntien määrä on 1-6x/kk. Syyt käynneille palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti voivat olla esimerkiksi haasteet päihteiden käytössä tai muun elämänhallintaan vaikuttavassa asiassa, sosiaalisten tilanteiden pelko ja sen myötä avustaminen asioiden hoitamisessa, asuntoasioissa ja elämän taitojen vahvistamisessa. Palvelutarpeen arviointi ja päätös palveluun laaditaan aikuissosiaalityössä. Vuonna 2024 tuetun asumisen asiakkaina oli yhteensä 485 asiakasta. Aikuissosiaalityössä päihdeasiakkaiden haasteet ovat moninaisia ja asiakkaat eivät välttämättä sitoudu tarjottuihin palveluihin. Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä tarjottavasta tuesta.

Ikääntyvien päihdetaustaisten asiakkaiden ja mielenterveysasiakkaiden haasteet voivat olla erilaisia kuin muiden ikääntyneiden asumispalveluissa olevien asiakkaiden. Kotihoidon hoitajien keinot ja osaaminen puuttua asiakkaan päihteiden käyttöön kotona ovat rajalliset. Päihde- tai mielenterveysasiakkaan kohdalla tehdään yhteistyötä asiakkaan hoitoon osallistuvan verkoston kanssa tarpeen mukaan, sekä mm. lääkityksestä (esim. antabus) huolehditaan hoitavan tahon ohjeiden mukaisesti. Omaa asumispalveluyksikköä erityisesti ikääntyneille mielenterveys- tai päihdeasiakkaille ei hyvinvointialueella tällä hetkellä ole. Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden yhteistyönä tullaan selvittämään erityisten asumispalvelujen tarve, joita olisi mahdollista järjestää YTA-alueitasoisesti.

Alaikäisten lasten ja nuorten avopäihdetyötä tekevät lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdetyön tiimit eri puolella Keski-Suomea. Alaikäisten päihdetyö tapahtuu pääosin eri paikkakunnilla tapahtuvissa mielenterveys- ja päihdepalvelutiimien (mtp) vastaanottoiloissa, mutta työntekijät jalkautuvat tarpeen mukaisesti alueiden oppilaitoksiin, asiakkaiden kotiin tai muuhun toimitilaan. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus asioida myös päihteisiin liittyvissä asioissa etäperhetyöntekijän tai nuorten etätyöntekijän kanssa etävastaanotolla osana digitaalisen sote-keskuksen palveluita.

Aina kun kyse on alaikäisestä, asiakkaan ja läheisverkoston kanssa työskennellään tiiviisti perhesosiaalityön ja/tai lastensuojelun sosiaalityön kanssa yhteistyössä. Lastensuojelun keskeisiä tukitoimia päihteillä oireileville lapsille ja nuorille ovat mm. tehostettu perhetyö, lastensuojelulaitosten kotiin annettava avotyö sekä sosiaaliohjaus ja sosiaalityö.

Nuorten mtp-tiimeissä on tunnistettu asiakasryhmiä, joiden kohdalla päihdetyön jalkautuminen asiakkaan elinympäristöön nähdään tärkeänä. Näitä asiakasryhmiä ovat mm. lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitetut nuoret sekä jälkihuollon asiakkaana olevat nuoret ja nuoret aikuiset, joiden voi olla haastavaa sitoutua avotyön käynteihin.

Nykyiset päihdepalvelut on kuvattuna **liitteessä 1**.

Lopuksi

Kaikissa palveluissa on tunnistettu puheeksi ottamisen ja osaamisen kehittämisen tarve asiakkaiden päihteiden käytön osalta. Puheeksi ottamisen osaamisen kehittymiseksi Keski-Suomen hyvinvointialue osallistuu THL:n hankehakuun vahvistamaan päihteidenkäytön varhaista tunnistamista sekä vahvistamaan päihteidenkäytön puheeksi ottamisen keinoja.

Kotiin vietäviä päihdepalveluja järjestetään ja kehitetään monialaisena yhteistyönä. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset toimivat hoidon portaat- mallin mukaisesti kehittämällä palveluita varhaisen vaiheen hoidosta ja tuesta alkaen (**liite 2**) muun muassa seuraavasti:

- vahvistetaan Kotikonsti-mallin elementtejä kotiin vietävässä tuetun asumisen palvelussa aiemmin tekstissä kuvatun mukaisesti
- päihdepalveluissa kehitetään ja vakiinnutetaan kotiin vietävän tuetun asumisen ja hoidollisten palvelujen työparityöskentelymalli. Tarvittaessa kootaan asiakaskohtainen moniammatillinen tiimi hoidon ja palvelujen yhteensovittamiseksi sekä niiden koordinoinnin parantamiseksi. Lisäksi voidaan hyödyntää sotekeskusten monialaisia tiimejä.
- kokemusasiantuntijoiden tarve huomioidaan THL:n päihteidenkäytön varhaista tunnistamista sekä puheeksi ottamisen keinoja vahvistavassa hankehaussa ja vuoden 2026 talousarviossa
- Päihdepalveluketjun päivittämistyö on käynnistynyt hoidon portaiden mukaisesti. Samalla selkeytetään päihdepalvelujen koordinoitua hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa. Päihdepalveluketjun toimivuutta tullaan seuraamaan säännöllisesti.

Toimivalta

hallintosääntö 18 §

Esittelijä

Järjestämispäällikkö Virtanen Jarna

Päätösehdotus

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta merkitsee asian tiedoksi ja esittää asiaa edelleen aluehallitukselle käsittelyyn.

Päätös